

Fólk greiða frá lendisbroytingum í nýggjari tíð í sambandi við kanning av haverosión eystanfyri Nólsoyar bygd

**Bartal Højgaard
Lis Mortensen
Februar 2012
Jarðfeingi**

Executive English Summary

Sea Encroachment in Nolsoy, Faroe Islands

The land bridge between the north and south of the island Nolsoy, Faroe Islands, is disappearing because of sea erosion and increased sea level. The land bridge, which is only 70 meters wide, is part of the village and its disappearance poses a threat to the community. In a study of historic landscape changes ten elders in Nolsoy village (aged between 60 and 90 years of age) were interviewed and their experience documented in Faroese.

This work revealed that the bridge is retreating at a rate of approximately 5 cm annually since around 1600's. The villagers have many stories pointing towards places to conduct field work. Based on their evidence and the following field work we were able to estimate this figure and in future more exact data will be collected for management purposes.

A full report in the local language is available and will be presented at a citizen workshop in the village later this year.

Fólk greiða frá lendisbroytingum í nýggjari tíð

Lendið framvið sjóvarmálan eystanfyri Nólsoyar bygd er merkt av brimi, sum slítur og brýtur niður føstu helluna. Við tí endamáli at fáa eina ábending um, hvussu og nær landslagsbroytingarnar í økinum henda, er tilfar innsavnað, sum á ymsan hátt lýsir tilgongdina í nýggjari tíð.

Vit hava lagt dent á at savna inn tøka vitan um broytingar í eystaru víkini. Vit hava m.a. tosað við heimildarfólk og samanborið eldri og yngri myndir.

Samrøður og myndir frá stórhendingum

Søguligir upplýsingar eru virðismikil vitan um nýligar broytingar, sum mugu takast við tí fyrivarni, at smáar og størri hendingar, sum hava týdning fyri at skilja tilgongdina á staðnum, kunnu vera ringar at fáa fram. Broytingar av sjóvarkletti, sum her er talan um, taka tíð, og tað kann vera ringt at fáa eina greiða mynd fram, tá ongar langtíðarmátningar finnast.

Í samrøðum við fólk er týðiligt, at tey minnst tær nýggjastu hendingarnar, og tær, sum ofta verður tosað um í bygdini. Heimildarfólkini nevna til dømis ofta árið 2008, tá Nólsoy var hart rakt av brimi. Hetta illveðrið man vera frískt í huganum enn. Síðan verður ofta tikið aftur í stormin í 1900, sum elvdi til holið í Hørgini, sum datt niður 1984. Holið í Hørgini man støðugt hava mint aftur á júst hetta illveðrið, og nógv hefur verið tosað um hetta øll árin.

Tað, at niðurbrótingin av tí føstu helluni fer fram, men tekur tíð, sæst væl, tá eldri og yngri myndir verða samanbornar. Vit hava nýtt tvey sløg av myndum til hesar samanberingar. Broytingarnar síggjast, men tað er sera trupult at seta neyv mát á broytingarnar, tí loysnin av myndunum er ikki nóg høg.

Tað eina slagið av myndum eru skrámyndir, sum ymisk myndafólk hava tikið. Tær elstu av hesum myndum eru 80 til 100 ár. Tær verða samanbornar við myndir, sum eru tiknar summarið 2010 so frægt sum gjørligt á sama stað. Hóast loysnin av slíkum skrámyndum er rímiliga góð, so er sera trupult at endurskapa gomlu myndirnar. Munur vil altíð vera millum linsurnar í gamla og nýggja myndatólinum, sum vísir motivið út frá øðrum vinklum. Hetta minkar um móguleikarnar fyri at samanbera myndirnar neyvt og viðførir, at bert tær størstu hendingarnar kunnu staðfestast á myndunum. Smærri broytingar, har vit vita, at grót er rapað úr berginum, kunnu vera sera torførar at síggja á hesum myndum.

Hitt slagið av myndum til samanberingar eru loftmyndir, sum eru tiknar frá flogfari. Tær elstu loftmyndirnar eru frá 1965 og tær yngstu frá 2009. Hóast loysnin av báðum myndasløgum er rættiliga høg, vísir tað seg aftur her, at tað er ikki einfalt at leggja

myndirnar beinleiðis inn yvir hvørja aðra, so tær vísa somu økir á sama hátt. Ein orsök er, at myndirnar frá 1965 eru enn ikki umgjørðar til ortomyndir, har skeivleikar frá myndavinkli eru rættaðir. Myndirnar frá 2009 eru ortomyndir, og tað lættir nakað um samanberingarnar.

Myndirnar eru sum sagt tiknar við flogfari, og hóast loysnin á myndunum er sera høg, kunnu tær bert nýtast til at staðfesta broytingar í lendinum har stór niðurbrotning er farin fram seinastu 50 árin.

Samrøðurnar vísa, at fasta hellan verður støðugt niðurbrotin í brimum í Nólsoy, men broytingarnar eru ringar at seta mát á útfrá myndum, sum bert rækka eini 50 til 100 ár aftur í tíðina.

Heimildarfólk

Samrøður eru gjørðar við hesi fólk: Marnar á Skúr, Jens Kjeld Jensen, Høgni Thomsen, Heirgeir Jacobsen, Páll Thomsen, Martin og Signhild Tórgarð, Rene Hansen, Richard Jacobsen og Hildibjartur Joensen. Lýsingar av økinum eru eisini fingnar til vega úr bókini hjá Egoni Hansen “Nólsoy. Søgubrot og fólk 1” frá 2009.

Frágreiðingarnar lýsa hópini av broytingum í lendinum úr Eggjagerðisnøvu suður á Berggrættstanga seinastu 100 til 200 árin. Summa staðni eru broytingarnar rættiliga sjónligar og umfatandi.

Frá Eggjagerðisnøvu til Hørgina

Við Eggjagerðisnøvu suðureftir er berg. Í norðaraparti av økinum er hella undir berginum, meðan suður í víkina eru urð og stórir klettur (sí Mynd 2). Eysturi við Egg er lendið lágt og her er møl við nógvum tara.

Mynd 1: Vestanfyrri Eggjagerðisnøvu

Heimildarfólk eru heldur ójævn á máli um stórvegis broytingar eru hendar eftir hesum økinum. Ein teirra vísti á stað, har nakað av klettinum datt úr veggnum fyrri nøkrum árum síðan¹.

Einar 8 m innanfyri mølina liggja leivdirnar av einum gomlum gróthúsi, sum varð oyðilagt av uppgangi í illveðrinum í 2008 (sí Mynd 3). Heimildarfólk mettu, at brimið brast einar 20 metrar upp í loft, og at hetta var nakað av tí hægsta, sum tey minnst.

Mynd 2: Toft av gróthúsum víst við reyðum píli

Hørgin

Nógvar broytingar eru hendar í økinum frá mølini til ryggin við navninum Hørgin. Her er berg móti sjónum, meðan ryggin skráar oman ímóti mýruni og slætta lendum vestanfyri. Áðrenn 1900 rakk Hørgin nakað longur norðureftir og hevur vart mýruna móti brimi eystanífrá.

¹ Rene Hansen

Mynd 3: Holið í Hørgini

Eygleiðingar á staðnum vísa, at Hørgin hvílir á eini royðugrýtislind tætt við sjóvarmálan, sum brimið hevur máað burtur yvir longri tíð.

Mynd 4: Flogmynd av holinum í Hørgini í 1973

Eftir stórt brim í illveðri í 1900 breyt hol tvørtur ígjøgnum Hørgina. Holið taptist aftur av gróti, men var opað líðandi av brimið einaferð enn². Hetta gjørdist til holið í Hørgini, sum bleiv tiltikið ferðamál í Nólsoy øll árin til tað datt niður í 1984 (sí Mynd 4 og Mynd 5).

Frá Hørgini til Eiðið

Sunnanfyri Hørgina er Eiðið við teim gomlu úthúsunum. Á Eiðinum er berg út móti sjónum (sí Mynd 6). Millum Hørgina og Eiðið er í dag ein lægd. Hetta er eitt av teimum økjunum, har heimildarfólkini vísa á stórar broytingar í søguligari tíð.

Egon Hansen skrivar søguna, sum nógv av heimildarfólkunum vísa á: “Millum Hørgina og bergið sunnanfyri er lág hella við stórum klettum, nevnt Eiðið. Gloppið

² Páll Thomsen

Ímillum hesi bæði støð er nú á døgum um 40-50 favnar. Hetta opið er komið um miðjan 1700. Ein gomul kona í Nólsoy, Anna Katrina í Lon, Gamla Ankatrina kallað, hon manglaði bert ein mánað í hundrað ár, mintist sum smágenta, at tey eftir einum planku gingu frá Hørgini og út á Eiðið. Seinni tá henda kluftin víðkaðist fóru menn í ruskveðri at seta upp undir Eiðinum, har teir drógu bátarnar vestur á Mýruna.” Út frá upplýsingum í bókini hjá Egon Hansen má metast, at Anna Katrina varð fødd umleið 1808.

Mynd 5: Grót fellur javnan úr berginum

Brimið brýtur inná bergið og í lægdinar báðu megin Hørgina, og bæði í Hørgini og við Eiðið fellur grót javnan úr veggnum. Heimildarfólk vísa á, at kluftin millum Hørgina og Eiðið víðkaðist nógv í harða storminum í 1900. Ít er at síga hvussu nógv talan var um, tí fleiri av teim eldru heimildarfólkunum mettu, at kluftin millum Hørgina og Eiðið var víðkað nakað, men ikki so nógv seinastu øldina.³ Ódnin í 1988 var hörð, men elvdi ikki til avgerandi landslagsbroytingar. Illveðrið tann 31-1-2008 verður nevnt sum ein hending, har nógv grót datt úr veggnum.

Í samrøðunum tosa fólk ofta um byrgingina, sum bleiv bygd í 2003-2004 millum Hørgina og Eiðið, sum skuldi verja fótbóltsvøllin á mýruni. Ein renna lá undir Eiðinum vestur um tað smalasta á oynni. Hendan rennan tók megina úr briminum, so aldurnar ikki gjørdust so høgar. Rennan varð typt, tá byrgingin kom og avleiðingin er, at brimið eystanfyrir er vorðið harðari, vísa fleiri heimildarfólk á. Nøkur heildarfólk meta, at brimið hevur verið hægri og harðari seinastu 3-4 árinum, og tey óttast fyri, at hetta økir

³ Richard Thomsen

trýstið inni í hellinum við tí avleiðing, at erosióin økist. Serliga landnyrðingsódnir eru harðar.⁴

Mynd 6: Malarendavegurin oman á havnaekið. Omanfyri vegin físis luft og vatn út á vegin, tá nógv brim er eystanfyri

Á vestaru síðuni tætt við vegin oman á havnaekið físis luft og vatn út á vegin, tá nógv brim er eystanfyri. Hetta vísir, at rivur gjøgnumgata klettin tvørturum oynna (sí Mynd 7). Eitt av heimildarfólkunum⁵ metir, at hetta byrjaði fyri umleið 10 – 15 árum síðan. Fyribrigdið bendir á virkna erosióin inni undir Eiðinum og reisir spurningin, um opin riva ella helli eru, sum kunnu falla saman.

Eitt av heimildarfólkunum kendi seg vísan í, at tann físandir rivan var til, tá hann var barn⁶.

Sjóvarmálin frá Eiðinum til Bergrættstanga

Undir Eiðinum er urð við stórum gróti, sum leiðir út til eina møl inn í eitt vítt helli, Taralofitið.

⁴ Høgni Thomsen

⁵ Jens-Kjeld Jensen, samrøða 15-6-2010

⁶ Martin Tórgarð

Mynd 7: Taraloftið

Nøkur av heimildarfólkunum minnst, at Taraloftið (sí Mynd 8) er vorðið nógv størri, enn tá tey vóru børn. Tey vísa eisini á, at urðin undir berginum er vorðin nógv størri seinnu árinum.^{7 8}

Framvið landi frá Eiðinum til Berggrættstanga eru fleiri hellir ella loft, har ikki er gangandi til.

Heimildarfólk meta, at loftið undir Eiðinum, har ikki er gangandi til, er djúpt og stingur langt inn undir oynna. Tey vísa á, at tað støðugt fellur grót úr veggnum, og at hellið fyllist tíðum við gróti, sum so hvørvir aftur eftir eina tíð. Tey eru tó ósamd um, hvussu nógv helluskapið er broytt seinastu umleið 50 árinum.⁹

Tvey av hesum hellum liggja stutt sunnanfyri Taraloftið. Í løtuni liggja stórir klettar frammanfyri hellini, so ringt er at síggja inn í myrkrið, hvussu djúp tey eru.

Við Berggrætt er 20 favnar høgt berg og her eru fleiri loft undir berginum til Berggrættstanga. Ymiskt er hvussu fólk minnst um hesin tangin er ber hella eins og í dag, ella um grót og klettar hava ligið út eftir tanganum. Onkur av heimildarfólkunum greiddu frá, at í illveðrinum í januar 2008, skolaðu klettar og grót av Berggrættstanga, so hann er nógv berari í løtuni.

⁷ Marnar á Skúr

⁸ Signhild Tórgarð

⁹ Hergeir Jacobsen

